

WITTENBERG

de Schrale-
de I

de Koewei

Naast

Lage Gat

Haverkamp

24e jaargang nr. 2
juni 2012

Kunstwei

Tweemorgen

Maishoek

't Hoogt

't Broekland

Veentje

67

BATAVIA

DE POL

KLEIN LAMBALGEN

KOUDIJS

Vereniging Oud - Scherpenzeel

<i>Van de Bestuurstafel</i>	3
<i>Avondwandeling vrijdag 15 juni</i>	4
<i>De familie Westra Hoekzema bezoekt Scherpenzeel</i>	5
<i>Scherpenzeelse boerderijen en hun bewoners</i>	8
De Pol voor 1860	9
De Pol van 1860-1965.....	14
De Pol van 1965 - heden.....	25
<i>Open Huis stond in het teken van de klomp</i>	33
<i>Oud-Scherpenzeel op bezoek bij Methorst Milieu</i>	35

De kopij voor het oktobernummer 2012 dient uiterlijk zaterdag
15 september a.s. te zijn ingeleverd bij de redactie.

Omslagfoto:

Boerderij De Pol rond 1903.

Zittend: Jan Blaauwendraat (vooraan op de grond) en moeder Marie.

Staannd: Wijnand en drie dochters.

Vader Frank zit op de bok van de kar.

(Zie ook artikel *Scherpenzeelse boerderijen en hun bewoners*, pag. 8 e.v.)

VAN DE BESTUURSTAFEL

De zomer is voor onze bestuursleden en de vrijwilligers een rustige periode. Het documentatiecentrum in het Koetshuis is vanaf 1 juni tot september gesloten en is alleen op afspraak een bezoek mogelijk.

Wij zijn met diverse zaken intensief bezig geweest, zoals met het digitaliseren en verwerken van foto's en artikelen, inventariseren en ordenen van de bibliotheek en oude gebruiksvoorwerpen, uitwerken van genealogieën van Scherpenzeelse families, schrijven van artikelen over winkels en winkeliers uit het verleden, website uitbouwen en aanpassen.

Activiteiten:

Op woensdag 30 mei was onze vereniging vertegenwoordigd op de feestmarkt. Allerlei informatie over onze vereniging was verkrijgbaar, wat van belang is voor onze leden maar vooral ook voor het werven van nieuwe leden.

Op zaterdag 2 juni vond de jaarlijkse excursie plaats naar 's-Hertogenbosch.

Op **vrijdag 15 juni** wordt weer een wandeling georganiseerd. Elders in dit blad kunt u hierover lezen.

Op **zaterdag 15 september** neemt de vereniging deel aan de open dag in het Kulturhus "Ontdek Actief Scherpenzeel ", ook wordt er op deze dag weer een "Open huis" georganiseerd in het Koetshuis.

Op **dinsdag 23 oktober** wordt de najaars ledenbijeenkomst gehouden. Gastspreker is de heer Frans ter Maten, directeur van Landschap Erfgoed Utrecht. Dit is een organisatie die landschap en erfgoed structureel samenbrengt. Samen zorgen voor het waardevolle landschap en erfgoed in de provincie Utrecht, om er nu en in de toekomst van te kunnen genieten. Omdat de gemeente Scherpenzeel voor een groot deel aan het grondgebied van de provincie Utrecht grenst, is deze organisatie ook voor ons van groot belang. Vervolgens zal ons bestuurslid Wim van den Berg een vervolg geven op zijn fotoserie over de winkels en winkeliers zoals velen van u in het verleden hebben gekend.

Noteer deze datums reeds in uw agenda!

Namens het bestuur wens ik u veel leesplezier.

Wim Schimmel, voorzitter.

AVONDWANDELING VRIJDAG 15 JUNI

U wordt van harte uitgenodigd vrijdagavond 15 juni deel te nemen aan een interessante avondwandeling op **Breeschoten**. Voor het derde achtereenvolgende jaar organiseert onze vereniging een wandeling over een gedeelte van Landgoed Scherpenzeel.

Natuurontwikkeling op Breeschoten.

De wandeling begint om 19.00 uur bij de boerderij van de familie Hooijer, Breeschoten 1. U kunt daar met de fiets of met de auto op eigen gelegenheid heen gaan. Ook is het mogelijk in groepsverband naar Breeschoten te fietsen. Voor degenen die hieraan de voorkeur geven, geldt dat we om 18.45 uur vanaf het Koetshuis vertrekken.

Op Breeschoten, dat voorheen voornamelijk bestond uit heidevelden, zijn vuurstenen werktuigen gevonden die duiden op zeer vroege bewoning van het gebied. Tijdens de wandeling zullen we o.a. een bezoek brengen aan schaapskooi Groot Orel en langs de in 1915 gegraven Breeschoterplas lopen. We worden gastvrij op de koffie onthaald bij familie Feber, eigenaar van het landgoed en landhuis Breeschoten.

Onderweg wordt u geïnformeerd over de historie van Breeschoten en het landschapsbeheer in deze tijd. De lengte van de wandeling door soms moerassig gebied bedraagt ongeveer 5 km.

U kunt zich als deelnemer aan de wandeling aanmelden bij:

Jaap Smit, telefoon 033-2774995 of Wim van den Berg, telefoon 033-2772183.

DE FAMILIE WESTRA HOEKZEMA BEZOEKT SCHERPENZEEL

De oudere Scherpenzellers zal de naam Westra Hoekzema nog wel bekend voorkomen. Van 1935 tot en met 1947 immers was Ad Westra Hoekzema dominee van de Hervormde gemeente in ons dorp. Het gezin Westra Hoekzema bestond uit vijf kinderen en ter gelegenheid van zijn 75^e verjaardag wilde de jongste zoon Ad, nu woonachtig in Sassenheim, een familiereünie organiseren in zijn geboortedorp Scherpenzeel.

Dominee Ad Westra Hoekzema (*foto*) werd als Aldert Johannes op 5 juli 1898 geboren in de pastorie van Achlum (Friesland) als zoon van Willem Hoekzema, die in Achlum predikant was.

Zo rond de eeuwwisseling kreeg vader Willem een beroep aangeboden in Voorthuizen en zo kwam het dat zoon Ad opgroeide op de Veluwe. Ad bezocht in die omgeving de scholen en aansluitend de universiteiten van Groningen en Utrecht. Hij trad in de voetsporen van zijn vader en na zijn studie werd hij op 24 augustus 1924 bevestigd als predikant van Willige Langerak. Kort daarvoor op 5 augustus trouwde hij met Wilhelmina Geertruida Schuld.

Lang hield hij het niet in zijn eerste standplaatsen. Al in april 1927 vertrok hij uit Willige Langerak om als predikant in Zegveld aan de slag te gaan. In september 1930 verwisselde hij deze baan om aan de slag te gaan in Mijnsheerenland.

Toen in 1934 dominee Warmolts vanuit Scherpenzeel vertrok werd er een beroep gedaan op dominee Westra Hoekzema. Ondertussen was hij begonnen met het stichten van een gezin. Dus met het prille gezin vertrok hij naar Scherpenzeel om op 27 januari 1935 bevestigd te worden als 35^e predikant van de Hervormde Gemeente in Scherpenzeel.

Ad zou een turbulente periode meemaken in Scherpenzeel. In 1939 werd de Grote Kerk volledig gerestaureerd, een immense klus. Nog datzelfde jaar werd de dominee gedwongen een aantal zondagse diensten in de Eierhal en zelfs in de open lucht (op de Koepel) te laten plaatsvinden als gevolg van de mobilisatie. De daarop volgende oorlogsjaren waren zwaar en moeilijk, niet alleen door het feit dat zijn oudste zoon Kees volop

deelnam aan werkzaamheden in de illegaliteit. Ook het opblazen van de kerktoeren met de enorme verwoesting van de kerk op zondag 22 april 1945 was een grote schok voor de dominee.

Anderhalf jaar na de bevrijding, op 4 december 1946, werd Ad Westra Hoekzema getroffen door een beroerte. Tengevolge hiervan overleed hij op 49-jarige leeftijd op 3 september 1947. Wilhelmina Geertruida Schuld zou haar man ruim 40 jaar overleven: zij overleed op 90-jarige leeftijd op 6 januari 1989. Beiden liggen begraven op de Glashorst.

Leden van het gezin Westra Hoekzema waren ondertussen uitgevlogen naar het westen en oosten van ons land, maar op 17 april 2012 kwamen de ongeveer 30 nazaten voor een hernieuwde kennismaking naar het dorp waar hun vader en opa predikant was geweest.

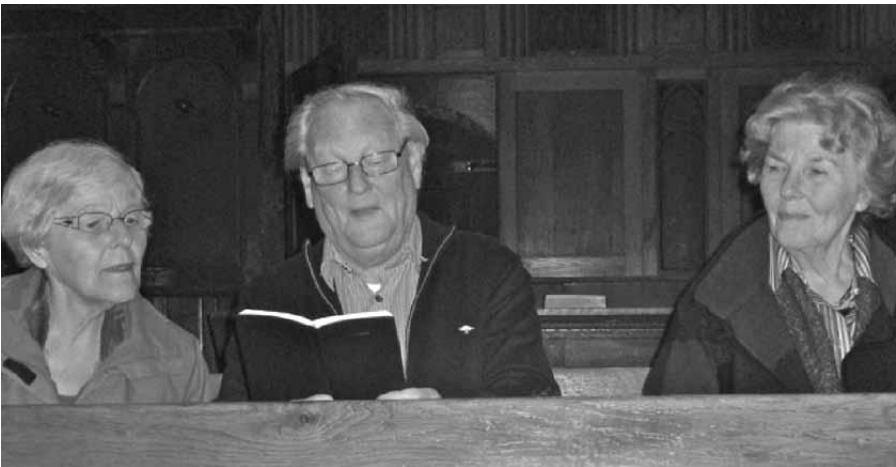

Het gezin Westra Hoekzema in de serre van de toenmalige pastorie, 1937.

De twee oudste zonen, Wim en Kees, zijn niet meer in leven, maar de dochters Lia en Thera en zoon Ad konden veel oude herinneringen ophalen en hun kinderen, neven en nichten hierover vertellen.

Na een wandeling door het park werd de familie welkom geheten in Philaletes door de archiefbeheerders van de kerk: Jan Osnabrugge en Henk Beulenkamp.

De rondleiding door de N.H. Kerk werd verzorgd door Jan Osnabrugge en tijdens deze rondleiding werd vanzelfsprekend vooral de nadruk gelegd op de periode van het predikantschap van dominee Westra Hoekzema van 1935 tot 1947. Hierbij kwamen dan ook de restauraties van 1939 en 1946 veel in beeld, evenals de gevolgen van de verwoesting van toren en kerk in 1945. De kerkbladen uit deze tijd vormden een goede inspiratiebron. Dominee Westra Hoekzema had immers zelf in die tijd in de bladen uitgebreid verslag gedaan van deze gebeurtenissen!

Tera, Ad en Lia Westra Hoekzema zittend in de zgn. domineesbank tijdens hun bezoek op 17 april jl. aan Scherpenzeel.

Ter verrassing en als treffende afsluiting speelde Wilfred Folmer aan het einde van de rondleiding op het prachtige Adema orgel ondermeer nog een improvisatie van psalm 68.

Piet Valkenburg

SCHERPENZEELSE BOERDERIJEN EN HUN BEWONERS

Voor u ligt de eerste aflevering van een serie artikelen over Scherpenzeelse boerderijen en hun bewoners. De komende tijd willen we regelmatig de geschiedenis van een boerderij in Scherpenzeel of net daarbuiten voor het voetlicht brengen in dit blad. Scherpenzeel was in het verleden meer dan nu het geval is een plattelandsgemeente waarin agrarische bedrijven en hun bewoners een prominente rol speelden in het maatschappelijke leven. In het verenigingsleven en de plaatselijke politiek waren de agrariërs goed vertegenwoordigd, terwijl je in het dagelijks leven letterlijk en figuurlijk niet om hen heen kon. Zo reden op woensdag boeren af en aan met eieren naar de Eierhal, terwijl ook varkens en andere dieren op de markt werden verhandeld en ook de klompenboer en Markzicht goede zaken deden op zo'n markttag. Veel Scherpenzeelers vinden hun wortels in de agrarische sector en hebben nauwe banden met boerenfamilies. Reden temeer om aandacht te besteden aan de historie

'De Pol', 2012.

van vaak monumentale boerderijen en degenen die er gewoond hebben en er heden ten dage wonen. De eerste boerderij die we onder de loep nemen is boerderij "De Pol" aan de Brinkkanterweg.

De Pol voor 1860

Klein Lambalgen

De naam komt voor het eerst voor in 1403 als 'Clein Langbalghen'¹. Oud Scherpenzeel, jrg. 13 -nr. 1 (maart 2001), is een themanummer over Lambalgen en gaat met name over Groot Lambalgen. Onder het oorspronkelijke Groot Lambalgen horen ook de erven Groot en Klein Oudenhorst, Beekhorst, De Steeg en Hooibroek, allen ten zuiden van de Lunterse Beek

Noordelijk van de Lunterse beek ligt Klein Lambalgen ook wel Luttel Lambalgen genoemd. Op het oostelijke deel liggen de erven Geitenbeek en Koudijs. Het zuidelijke deel van Klein Lambalgen, gelegen tegen de beek, wordt later De Pol genoemd. Het noordelijke deel houdt de naam Klein Lambalgen.

In 1446 is Klein Lambalgen nog één boerderij². Eigenaar is Elias van Colveschoten. Hij wordt nog in 1456 genoemd. In 1470 zijn er twee eigenaren: Jan van Lantscroon, zwager van Elias en Hendrick van Glashorst. Dat hier twee eigenaren genoemd worden kan betekenen dat het erf toen is gesplitst. Voor het eerst wordt er een grootte genoemd: 9 goede morgen d.w.z. 9 morgen bruikbaar land. In 1497, 1501 en 1511 heet de eigenaar Gerrit Gijssen op Lambalgen³. Gerrit is de eerste eigenaar waarvan we zeker weten dat hij er ook woonde.

In 1529 komen we Willem de Wilde van Lambalgen tegen en in 1536 en 1556⁴ de gebroeders Bart en Dirk Quint. De pachter heet Jacob Jansz⁵.

In 1590 komt de tijnsmeester van Amerongen er niet meer zo goed uit. Hij schrijft dat Lambalgen een erf is met drie verschillende eigenaren en drie verschillende pachters. Bart Quint hoort bij Luttel Lambalgen. Zijn dochter Thonisje uit Amersfoort moet de tijns komen betalen. Dan is er Sander Marcelisz, zijn deel heet Oud Lambalgen. Ten slotte nog Harmen Tijmensch, zijn deel heet ook Oud Lambalgen.

In 1599 blijken er vier eigenaren van Klein Lambalgen te zijn: Willem Sandersz, Sander Jansz, Sander Marcelisz en Harmen Tijmensch, ieder ¼ deel. Blijkbaar heeft Bart Quint zijn deel verkocht aan Willem Sandersz en Sander Jansz. De laatste, Sander Jansz, is eigenaar van het deel dat later

De Pol gaat heten. Hij is ook de stamvader van de familie Van de Pol. Deze familie staat uitgebreid op de site van Oud Scherpenzeel, genealogie Van de Pol.

De Pol

Sander Jansz en Jannichgen Arisdr wonen op de boerderij die later De Pol gaat heten⁶. Als Sander overlijdt, wordt de boerderij overgenomen door zoon Arris Sandersz. De andere zoon, Cornelis Sandersz, wordt boer op Breehoef. Hij is bang dat Arris alles stilzweigend overneemt en moet zelfs het Hof van Utrecht er aan te pas komen om Arris te dwingen een boedelscheiding te laten maken.

In 1632 koopt Arris een kamp in Lambalgen, vanouds genaamd de Hoge Camp met de hofstede van de familie Van Wolfswinkel⁷. Of met hofstede daadwerkelijk een boerderij wordt bedoeld is onduidelijk. Meestal staat er huis en hofstede. Hier staat alleen de hofstede vermeld. Misschien heeft er ooit een boerderij gestaan en is alleen het erf overgebleven.

Wanneer moeder Jannichgen in 1638 overlijdt, moet het gerecht er weer aan te pas komen om een boedelscheiding af te dwingen. Dat neemt de nodige jaren in beslag, want pas in 1650 is de boel geregeld en kan Arris de boerderij officieel overnemen⁸.

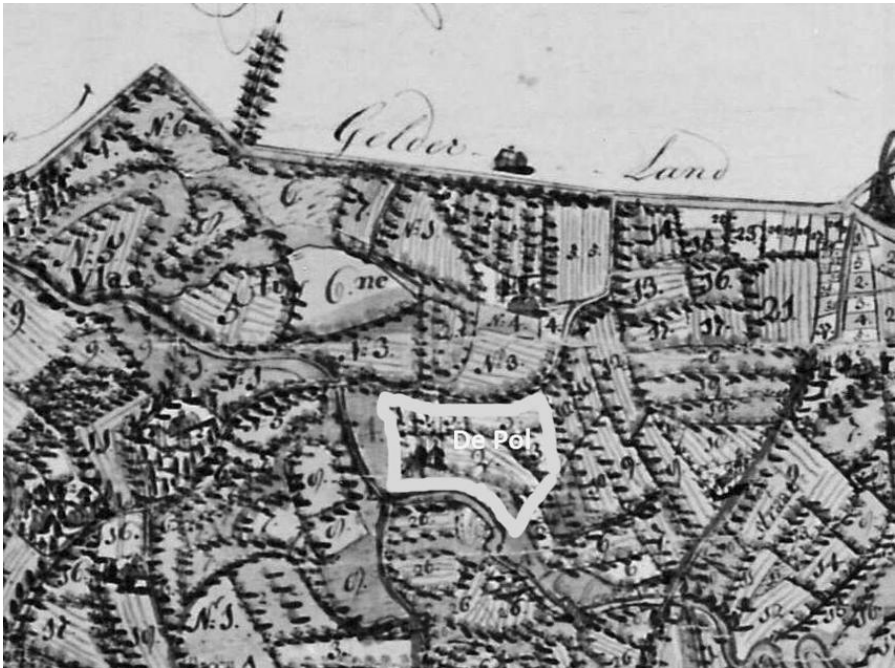
In 1651 wordt de boerderij voor het eerst genoemd als De Pol. Dat is als Sander Arrisz, op De Poll, in Scherpenzeel beboet wordt⁹. Dit is de oudste zoon en opvolger van Arris Sandersz. Sander Arrisz trouwt kort daarna met zijn buurmeisje Jantje Jacobs van Coudijs. Dat komt later goed uit als hij in 1681 Het Kerkstuk erft van zijn schoonvader, een stuk land van 1½ morgen dat tegen zijn eigen land aan ligt¹⁰. In 1665 had Sander zijn bezit al weten uit te breiden door de aankoop van 1 morgen land genaamd De Spinkamp met huis en hofstede, oorspronkelijk behorende bij Luttel Lambalgen.

In 1675 moet 'Sander op de Poll' tien gulden familiegeld aan belasting betalen. Dit bedrag kunnen we vergelijken met wat andere boeren moeten betalen. Hieruit blijkt dat De Pol een boerderij van gemiddelde grootte is, vergelijkbaar met Kouwenhoven, Klein Romselaar en Klein Moorst.

In 1696 horen er 9 morgen land bij De Pol d.w.z. bruikbare morgens. Er horen ook nog heiveld, onland, waterpoelen, wallen en bosjes bij. Daar komen De Maatjes (1 ½ morgen), De Spinkamp (1 morgen) en Het Kerkstuk (1 ½ morgen) nog bij.

Omstreeks 1714 overlijdt Sander Arrisz. Hij wordt opgevolgd door zijn zoon Cornelis Sandersz.

Cornelis Sandersz en Sander Cornelisz van de Pol

Detailkaart uit 1717 (bewerkt).

In 1713 wordt Cornelis Sandersz, mede namens zijn broers en zusters, beleend met de boerderij en de landerijen die er bij horen. Ook nu wordt er geen boedelscheiding gemaakt. Dat is niet nodig, want Cornelis is vrijgezel en na zijn overlijden krijgen zij vanzelf de erfenis.

Op de kaart van Woudenberg uit 1717 staat de boerderij ook getekend. In de bijbehorende legger worden zes percelen genoemd met een gezamenlijke grootte van 10 morgen, 2 hont en 31 roeden.

En waar niemand nog op rekende: Cornelis trouwt nog op 58-jarige leeftijd! Zijn vrouw heet Merritje Jordens en is een buurvrouw van Klein Bruinhorst. Ze is 24 jaar jonger en schenkt hem nog twee kinderen, een meisje en een jongen. Kort daarna overlijdt Cornelis. Zijn zoon Sander Cornelisz van de Pol wordt uit naam van de familie beleend, maar is op dat moment nog maar drie jaar oud. Er komt tijdelijk een ander gezin op De

Pol: Gijsbert Cornelisz en Dirkje Gerrits van Ekris. Ze wonen er van 1735-1743 en krijgen er vijf kinderen. Ondertussen is Sander oud genoeg geworden om de boerderij over te nemen en hij keert terug op De Pol. Ondertussen is de situatie er niet duidelijker op geworden. Daarom komen in 1749 de erfgenamen bij elkaar op De Pol. Matthijs Vorster, de secretaris van Scherpenzeel, wordt gevraagd om een akte op te maken 'om ten allen tijden te kunnen sien wie de geregte eygenaars sijn van het voornoemde erff'. Er zijn vier erfgenamen. Er wordt geen boedelscheiding gemaakt en Sander zal de anderen huur moeten betalen voor De Pol.

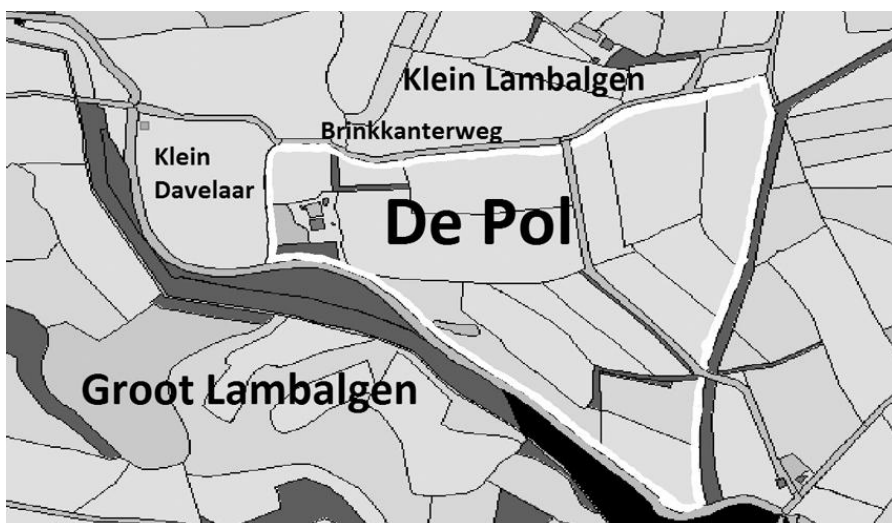
Cornelis Sandersz van de Pol

In 1792 wordt Cornelis Sandersz van de Pol boer in plaats van zijn overleden vader¹¹. Zijn huwelijk met Jannetje Goossens Pothoven duurt slechts zeven jaar. In 1798 overlijdt Cornelis. Zij krijgen twee kinderen: Gosen en Geertruij. Zijn vrouw hertrouwt een jaar later met Cornelis Gijsbertsz van de Hee. Maar zij overlijdt in het kraambed van hun eerste kind. Wat er op dat moment met de weeskinderen Gosen en Geertruij gebeurt, weten we niet. De familie besluit in 1809 om De Pol te verkopen. Gosen wordt later boer op Oud Voskuilen en Geertruij gaat in Leusden wonen en blijft vrijgezel.

Gijsbert Steenbeek en Jannetje van de Lagemaat

In 1808 koopt Gijsbert Steenbeek uit Doorn de boerderij en gaat er wonen. Twee jaar later trouwt hij met de Edese Jannetje van de Lagemaat. Jannetje neemt een kind mee uit haar eerste huwelijk en Gijsbert en zij krijgen nog vijf kinderen. Uit hun testament in 1847 blijkt dat zij f 1550,= uit De Pol vermaken aan hun kinderen Gerrit en Dirkje. De omschrijving van de boerderij luidt: een bouwmanswoning, bakhuis, twee wagenschuren, twee korenbergen, erf, werf, tuin, vruchtbomen en land aan de beek onder Woudenberg, groot ruim 15 bunder. Uit dit testament blijkt ook dat zij nog een boerderij hebben, Klein Davelaar, groot ruim 21 bunder. Deze wordt beloofd aan hun zoon Tijmen¹².

In 1849 overlijdt Jannetje en boert Gijsbert verder met zijn vrijgezelle zoon Gerrit Steenbeek. Samen beleven zij de watersnood van 1855. Dit verhaal is bewaard gebleven en is eerder gepubliceerd in Oud Scherpenzeel jg. 17 (2005), nr. 2. Opvallend is dat dit verhaal verteld wordt alsof de familie Blaauwendraat dit beleefde, maar die woonde toen nog niet op De Pol.

De Pol, 1832.

Vroeger werd vaak ook bij mondelinge overlevering aan latere generaties doorverteld welke historische gebeurtenissen er in een dorp hadden plaatsgevonden. Helaas zijn veel van deze verhalen verloren gegaan, maar over de watersnood van 1855 blijkt er nog een verhaal bekend te zijn. Heel aanschouwelijk vertelde Jan Blaauwendraat van boerderij 'De Pol' aan de Brinkkanterweg het verhaal over de watersnood van 1855 door aan ons bestuurslid Johan Lagerweij. Dat vond plaats, kort na de Tweede Wereldoorlog op het terras van de villa van de toenmalige burgemeester Hoytema van Konijnenburg aan diezelfde Brinkkanterweg.

Jan vertelde hoe zijn grootvader de watersnood van 1855 had beleefd en doorverteld: "Toen begon de torenklok in 't dorp te luiden en we wisten dat de dijk was doorgebroken. Niemand wist hoe lang het zou duren voor het water bij Scherpenzeel zichtbaar zou worden. Eerst was er nog hoop op dat de Slaperdijk en de spoorbaan Utrecht-Arnhem het water zouden keren. Maar het was bekend dat het water in de Rijn tussen Rhenen en Wageningen 6,50 meter hoger stond dan het niveau van de Zuiderzee (het huidige IJsselmeer). De volgende dag kwam het water nog niet omhoog en we bleven dan ook hopen dat het dorp droog zou blijven. Maar op de derde dag na de dijkdoorbraak kwam het water snel omhoog.

Toen het water rond de boerderij steeg, zo vertelde Jan Blaauwendraat, bracht mijn opa het spek uit de pekelbak en bracht dit met het andere eten

naar de zolder. Even later rolde opoe het vloerkleed op de heerd (de woonkamer) op en dat schoof ze op de hilt. Het water kwam de kelder in en later stond het op de geut. Het vee was kennelijk al geëvacueerd, want daar sprak opa Blaauwendraat niet over. Al snel stroomde het water onder de deur door de heerd in.

Langzaam maar zeker kroop het water omhoog tegen de voetenbank van het kammenet (kabinet) op. Het duurde niet lang en toen kroop het tegen de poten van het kammenet omhoog. Gelukkig had opa de laden van het kabinet eruit getrokken en op de hilt gebracht. Uiteindelijk bleef het water staan aan de bovenkant van de tweede la van het kammenet”

Johan Lagerweij vertelde er later over: "Jan Blaauwendraat vertelde het verhaal over de watersnood in het bekende dialect van onze streek en deed dit zo sprekend dat we de ramp als in een film voor onze ogen zagen gebeuren." " ... tot aan de bovenkant van de tweede laai." Omgerekend betekende dit, dat de waterstand op de toenmalige plaats waar boerderij "De Pol" stond, dus tegen de Luntersebeek (nu Valleikanaal) bij de Slingers, zo ongeveer 1.10 meter hoog stond, misschien nog wel 20 centimeter hoger.

Als Gijsbert in 1857 overlijdt, staat Gerrit er alleen voor. Daar heeft hij geen zin in. Als de erfenis verdeeld is zoekt hij een koper voor de boerderij. In 1860 verkoopt hij De Pol. Zelf gaat hij in Scherpenzeel wonen. Hij koopt een onlangs nieuw gebouwd huis op Glashorst. Lang kan hij niet rentenieren. Vier jaar later overlijdt Gerrit¹³.

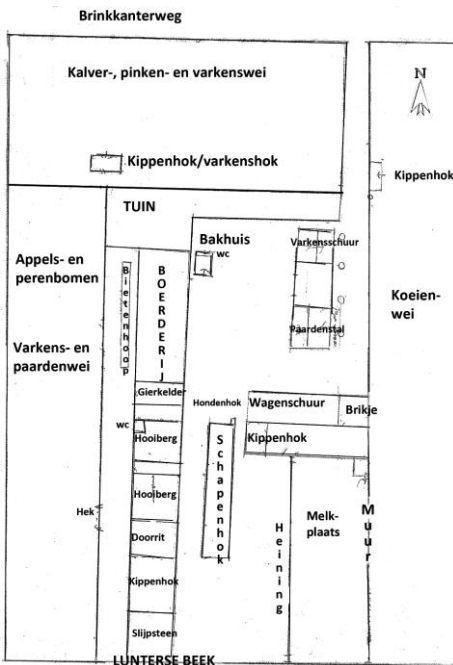
De Pol van 1860-1965

Familie Blaauwendraat

In 1860 kocht Evert Blaauwendraat (1811-1888), die boer was op Klein Rumelaar¹⁴, De Pol voor f 9150,- van Gerrit Steenbeek. De naam van de boerderij is mogelijk ontleend aan het verhoogde terrein waarop de boerderij vermoedelijk oorspronkelijk was gelegen, pol betekent verhoogde grond¹⁵. Hiervoor is na onderzoek overigens tot nu toe geen aantoonbaar bewijs. Evert gaat er met zijn vrouw Willempje Druif en vier kinderen wonen. Eén kind is al overleden. Er zijn twee zoons: Frank Blaauwendraat (1849-1918) en Jan. De laatste zal de boerderij verlaten; zijn nakomelingen heten Blaauwendraad, met een d. Frank blijft op De Pol en zal zijn ouders opvolgen. In 1886 trouwt hij de Leersumse Maria

Ravenhorst. Het echtpaar krijgt zes kinderen, drie jongens en drie meisjes. Twee dochters overlijden op jonge leeftijd aan TBC, de derde sterft bij de geboorte van haar eerste kind. Zoon Evert verlaat na zijn trouwen de boerderij en vader Frank boert verder met zijn twee jongste zonen, Wijnand en Jan. Wijnand wordt na zijn huwelijk met Cornelia van Ginkel in 1926 boer in Overberg. Na het overlijden van zijn vader zet Jan Blaauwendraat (1899-1981) het bedrijf voort, hij is dan nog jong en ongetrouwd en moet zelfs nog in militaire dienst. Jan neemt een boerenknecht en een meid in dienst die de werkzaamheden verrichten als hij onder de wapenen is, maar ook broer Wijnand is dan nog thuis om mee te helpen op de boerderij. In 1923, kort na de dood van zijn moeder, trouwt Jan met Janna van de Lagemaat van boerderij 't Vliet in Woudenberg. Hoewel Janna graag schooljuffrouw had willen worden, is dat er nooit van gekomen. Haar vader Jan van de Lagemaat verbood haar te trouwen als ze juffrouw zou worden.

De oude boerderij

Plattegrond oude boerderij, getekend door Jan Blaauwendraat.

De boerderij was aanvankelijk (tot 1939) zuidwestelijk gelegen van de huidige boerderij en lag dichterbij de Lunterse Beek (nu Valleikanaal) en verder van de Brinkkanterweg dan tegenwoordig het geval is. Vanaf de Brinkkanterweg was de boerderij te bereiken via een laan met eikenbomen. De eikels werden in het najaar geraapt en gebruikt als voer voor de varkens. Jan Blaauwendraat jr., de oudste zoon van Jan Blaauwendraat sr., heeft een situatieschets getekend aan de hand waarvan een reconstructie kan worden gemaakt en duidelijk wordt hoe de verschillende gebouwen op het erf t.o.v. elkaar waren gelegen.

De Pol had een rietgedekte wolfskap en de voorgevel telde 4 ramen, twee dubbele ramen in het midden en enkele ramen aan weerskanten. Op de verdieping bevond zich in de voorgevel eveneens een raam. De benedenramen konden met luiken worden verduisterd. Een vaste trap naar de verdieping ontbrak, de verdieping was met een trap op de deel en vanuit de ouderlijke slaapkamer bereikbaar. Vanuit de woonruimte (de heerd) waren twee slaapkamers te bereiken. Hiervandaan kon je ook naar de opkamer. In de kelder onder de opkamer kon je staan, hier werden etenswaren bewaard, maar ook bevond zich daar de pekelbak die werd gebruikt bij het kaasmaken. Als je naar het toilet moest, waren er twee mogelijkheden: gebruik maken van een wc bij het bakhuis of een wc bij de hooiberg. De boerderij kende als vanzelfsprekend in die tijd geen stromend water. Op het erf rond het woonhuis bevonden zich verschillende bijgebouwen, direct naast het woonhuis stond het bakhuis dat vooral 's zomers werd bewoond, zodat de voorkamer van de boerderij netjes bleef voor de ontvangst van visite. Voor de paarden was een aparte stal, terwijl de brikjes (paardenwagens) en boerenwagens in een andere schuur waren gestald. Deze schuur met kolenhok grensde aan een kippenhok waarin enkele honderden kippen waren gehuisvest. Langs de toegangslaan bevond zich een varkensschuur die was verbonden met de paardenstallen. Achter het kippenhok was een plaats waar de koeien in de zomer buiten werden gemolken.

Direct achter het woonhuis waren twee hooibergen met daarachter nog een kippenhok. Midden op het erf was het schapenhok. In het weitje voor de boerderij liepen de kalveren, pinken en varkens. Tussen de boerderij en dit weitje was de moestuin. Naast het huis stonden appel- en perenbomen in de bongerd (boomgaard) waartussen de paarden graasden. De koeien liepen in de wei ten oosten van de oprit. De totale oppervlakte van boerderij en daaromheen liggend land bedroeg bijna 11 ha.

Jan Blaauwendraat en zijn echtgenote Janna kregen 14 kinderen die tussen 1925 en 1943 werden geboren. Het was de tijd dat de wereld werd getroffen door de economische crisis en de Tweede Wereldoorlog die daarop volgde. Dochter Willempje, die in 1937 werd geboren, is slechts een half jaar oud geworden.

Familie Blaauwendraat, 1948.

Achterste rij vlnr: Evert, Jan, Johan, Marie, Frank, Janna, Gerard.

Daarvoor vlnr: Arend, Willy Truus, Trijntje.

Voorste rij vlnr.: vader Jan, Wijntje, moeder Janna en Geertje.

Moeder Janna stond bekend als een wijze en verstandige vrouw die door iedereen geliefd was. Uiteraard waren er niet voor alle kinderen afzonderlijke bedden, laat staan slaapkamers, drie kinderen deelden samen een bed. Zeker 's winters had dat ook zo zijn voordelen, naast de warmte die de kinderen van elkaar kregen, werden keien die een groot deel van de dag in de oven waren opgewarmd in een doek gewikkeld en als warmtebron mee naar bed genomen.

Boerderij De Pol lag vlak naast de Grebbelinie en moest in 1939 verdwijnen om schootsveld te verkrijgen, zodat de artillerie zich tegen de vijand kon verdedigen. Het vee van Jan Blaauwendraat werd met de pont over de Rijn gezet en met kolenschuiten naar het westen geëvacueerd. De zonen Jan en Frank vergezelden het vee op hun reis naar veiliger oorden. Jan Blaauwendraat vertrok met zijn gezin en zes kinderen naar een boerderijtje in de Engelsestad bij Barneveld. De oudere kinderen gingen niet mee, omdat zij 'dienden' bij boeren in de omgeving. Jan sr. vond een betrekking bij een meelfabriek, maar moest al snel met zijn gezin een ander onderkomen zoeken, omdat de woning door de eigenaar werd opgeëist. Het volgende adres was boerderij Selder tussen Scherpenzeel en

Renswoude. Kort daarna werd in mei 1940 de Scherpenzeelse bevolking geëvacueerd, familie Blaauwendraat ging naar Alkmaar. Enkele weken later kwam de familie terug, boerderij Selder was verwoest, zodat het gezin introk bij de ouders van moeder Janna Blaauwendraat - van de Lagemaat, op boerderij 't Vliet. Maar ook dat bleek nog niet de eindbestemming te zijn, want nog in 1940 verhuisden ze naar Het Pella, waar men bleef totdat de nieuwe boerderij werd opgeleverd in 1942. De twee jongste kinderen Geertje en Wijntje werden in de oorlogsjaren geboren, Geertje in 1940 op Het Pella en Wijntje in 1943 op de nieuwe Pol. De kinderen in de lagere school leeftijd gingen toen naar de Holevoetschool. Een van de dochters nam één keer per week de

kruiwagen mee naar school die ze bij kruidenier Grietje van Setten aan de Holevoet parkeerde, ze gaf het boodschappenlijstje af en haalde de gevulde kruiwagen na schooltijd weer op.

Op de wagen: links Johan, daarnaast Gerard.

Staan vlnr: Arend, Willie, Geertje en Janna met Wijntje op de arm, 1945.

De nieuwe boerderij

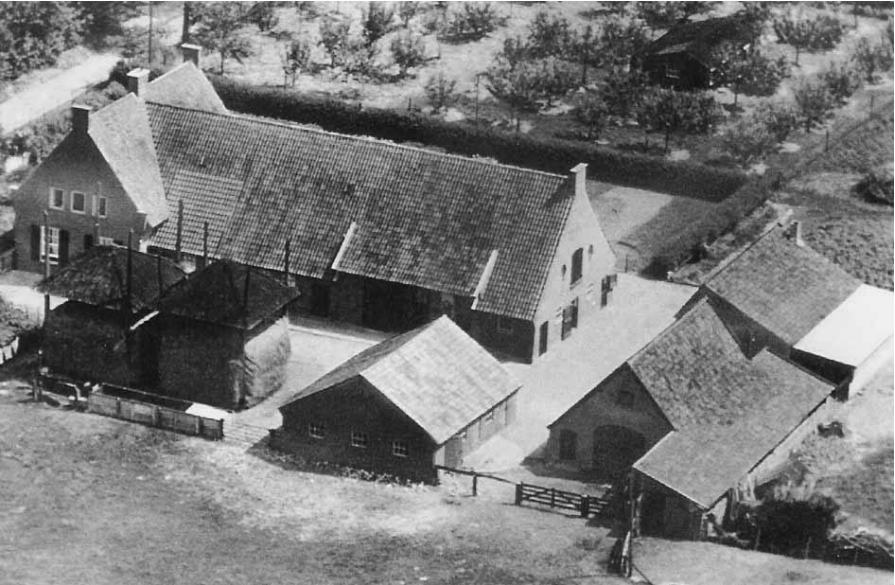
Niet alleen De Pol had in 1939 het veld moeten ruimen om schootsveld te creëren, ongeveer 300 andere boerderijen langs de Grebbelinie ondergingen hetzelfde lot. Helaas had het ruimen van de boerderijen niet het gewenste resultaat en moest Nederland al snel capituleren. Nog in het eerste oorlogsjaar werd een aanvang gemaakt met de wederopbouw van de boerderijen. Hiervoor verantwoordelijk was de MAVOG (MAteriaal VOorziening Grebbe). De Nederlandse Staat betaalde tweederde van de kosten, de rest kwam voor rekening van de boer. Alle ellende bracht eigenlijk ook wat goeds: veel van de getroffen boeren gingen er in woongenot op vooruit. In de nieuwe boerderijen werd gebruik gemaakt van spouwmuren: de huizen waren dus beter geïsoleerd. Bovendien werden de woningen voorzien van elektriciteit en stromend water.

De Pol, 1948.

Om de muren gemakkelijk te kunnen schoonmaken werden ze bestreken met beton-epsilon en werden de huizen voorzien van een echt toilet. Standaard werd in de keukens ook een hoger aanrecht aangebracht dat beter paste bij de lengte van de bewoners in die tijd. Boerderij De Pol werd dichter tegen de Brinkkanterweg gebouwd, zodat het makkelijker was voor Jan Blaauwendraat om zijn melkbussen aan de weg te zetten. Dat gold overigens ook voor andere wederopbouwboerderijen, die eveneens dicht bij de openbare weg werden gesitueerd, niet alleen efficiënter voor de boeren maar ook voor de toeleveranciers. Voor de bouw van een schaphok werd gebruik gemaakt van materiaal afkomstig van de oude boerderij. De verbeteringen die in de nieuwe boerderijen werden aangebracht deden toenmalig burgemeester Hoytema van Konijnenburg verzuchten: "Hadden ze maar veel meer oude boerderijen en huizen kapot geschoten dan had door de wederopbouw Scherpenzeel er veel beter en mooier bij gestaan"¹⁶. Op verzoek van Jan Blaauwendraat werd De Pol in het midden van zijn land geplaatst, zodat hij aan beide kanten van de boerderij ongeveer gelijke stukken grond had liggen. Kort na de oorlog werd het land rond de nieuwe boerderij geëgaliseerd en werd de afgegraven oergrond met kiepkarren per rails over het

Valleikanaal naar de Grebbelinie getransporteerd en daar achter gelaten. De afgegraven oergrond was onvruchtbaar en de daaronder gelegen grond bleek beter geschikt als landbouwgrond. De kiepkarren werden door een paard van Jan Blaauwendraat getrokken, bijgestaan door een paard van Jan Renes.

De Pol rond 1950, met bongerd en twee hooibergen.

Meer dan tegenwoordig hadden boeren vroeger de gewoonte, delen van hun grondgebied aan te duiden met veldnamen, zodat iedereen direct wist over welk deel van het land het ging. Ook bij De Pol waren veldnamen van de omliggende landerijen in gebruik. Zo werd het land dat ingeklemd lag tussen De Polsche Steeg, de Lambalgerkeerkade en de Brinkkanterweg *Dabroek* genoemd. Een gedeelte van Dabroek ging later Opa's Land heten. Dat was vanaf het moment dat Jan Blaauwendraat in 1965 De Pol verliet. Het land tussen Het Witte Hek, de Brinkkanterweg en de Burgemeester Röell-laan (waar nu twee huizen staan) werd aangeduid met de veldnaam *'t Ruisenhoekje*. Nu wordt het land tegenover de boerderij *Over de weg* genoemd en een deel dat tegen Het Witte Hek aan ligt heet *'t Witte Hek*. Boerderij De Pol die in 1942 werd opgeleverd, werd evenals andere wederopbouwhuizen en -boerderijen gebouwd in de stijl van de Delftse School. Architect Van Wamelen uit Leusden zou de architect van De Pol

geweest kunnen zijn, maar dat is niet zeker. Belangrijk voor de Delftse School was het gebruik van net metselwerk en weinig decoraties. Men ging uit van traditionele en natuurlijke materialen. Architectuur moest nederig zijn en de functie van een gebouw tot uitdrukking laten komen in de vorm. Kenmerkend voor de wederopbouwboerderijen is de tuitgevel: een gevel in een puntige vorm met links- en rechtsonder een klein horizontaal gedeelte - de schouders - en aan de top een kleine rechthoekige 'hals'. De boerderijen zijn eigenlijk een verbeterde versie van het boerderijtype 'het hallenhuis', dat eeuwenlang in Midden-Nederland was te vinden. Een type met een rechthoekige plattegrond waarbij woon- en bedrijfsgedeelte zich onder een dak bevonden. De hilt, de ruimte waar het hooi boven de koeien werd opgeslagen, werd in de wederopbouwboerderijen afgesloten, zodat de stal waar ook gemolken werd minder stoffig was. Onder het woonhuis van De Pol was een grote kelder met een pekelbak. Eenvoudige betonnen ramen in de zijgevels zorgden voor daglicht op de deel. Bij De Pol zijn ook de voor de Delftse School kenmerkende hoodakkapellen zichtbaar, die oorspronkelijk vanuit de gevel waren opgetrokken. Deze zijn echter pas in 1971 aangebracht, daarvoor was er een doorrit waardoor je met een voertuig door het achterhuis kon rijden. Net als in andere wederopbouwboerderijen is in de gevel bij De Pol een herinneringssteen ingemetseld waarop een uit de vlammen herrijzende leeuw is afgebeeld. Deze bevindt zich in de oostelijke zijgevel. De Pol wijkt in een aantal opzichten af van het standaardtype wederopbouwboerderij. Ze bestaat uit een dwarshuis dat symmetrisch is ingedeeld en waarop haaks de deel of het achterhuis aansluit. Het dwarshuis en het achterhuis zijn door een brandmuur van elkaar gescheiden. In plaats van de voorgevel zijn daardoor de zijgevels in tuitvorm uitgevoerd waarin vlechtwerk is opgenomen, dit geldt ook voor de achtergevel met wagendeur, die toegang geeft tot de deel. Het gebouw heeft een T-plattegrond en het dak is gedekt met verbeterde Hollandse pannen. De nieuwe boerderij bood in 1944 onderdak aan evacués uit het westen van het land. Daartoe behoorde ook familie Rotte uit Zeeland, die na korte tijd verhuisde naar de boerderij van buurman Bos. In die periode kreeg Martinus Rotte kennis aan Ger van Elst uit Scherpenzeel. Hij is hier gebleven en in 1948 met Ger getrouwd. In 1945 moest De Pol worden verlaten omdat deze onder vuur kwam te liggen. Voor de zoveelste keer werd een ander onderkomen betrokken door familie Blaauwendraat, nu

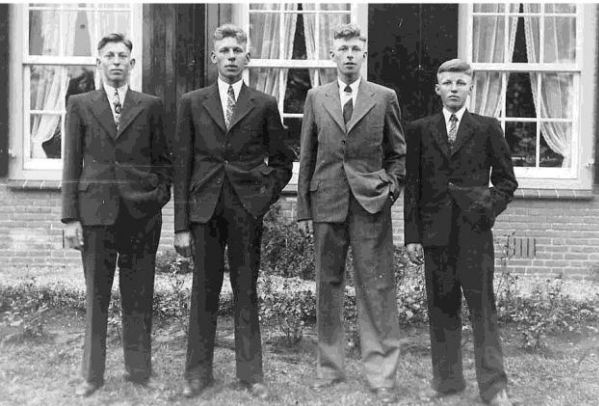
was dat in de Landbouwschool die vlakbij de boerderij stond. Dat was een voordeel, want zo kon Jan het vee, dat ditmaal op De Pol bleef, blijven melken. Door beschietingen in het laatste oorlogsjaar zijn tot op heden beschadigingen door granaatscherven in de gevel zichtbaar. Toen de Bevrijding nabij was, ging Jan Blaauwendraat naar de Barneveldseweg om zich op de hoogte te stellen van de vorderingen van de Engelsen. Bij de boerderij van Van de Peut werd hij opgepakt door de Canadezen en pas de volgende dag weer vrijgelaten. De Pol stond tot 1960 op grondgebied van Woudenberg, maar hoort sinds de grenswijziging dat jaar bij Scherpenzeel. Boerderij De Pol is door gemeente Scherpenzeel op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst, omdat het *'... een goed voorbeeld vormt van de Wederopbouwperiode wat betreft de architectuur, detaillering, kleurgebruik, de hoofdvorm en het toegepaste materiaalgebruik. Het is markant gesitueerd vlakbij De Brinkkanterweg. Het bezit landschappelijke waarde. Er bestaan slechts enkele van dergelijk gaaf bewaarde wederopbouwboerderijen ...'*¹⁷

Landverhuizers

Na de oorlog was er niet voor alle Nederlanders een gouden toekomst weggelegd in ons land. De bevolking groeide gestaag en de overheid was van mening dat niet iedereen zich optimaal zou kunnen ontplooiën in het kleine Nederland, zodat zij emigratie stimuleerde. Emigratiediensten verzorgden contacten tussen Nederlanders en de landen waarheen zij wilden emigreren. Velen vertrokken naar landen als Australië en Canada. Van jongs af aan werkten de kinderen van Jan en Janna Blaauwendraat mee op de boerderij, totdat ze de leeftijd hadden om buitenshuis de kost te gaan verdienen. Vaak was dat al op 14-jarige leeftijd. Na de lagere school volgden boerenjongens landbouw cursussen of gingen ze naar de landbouwschool, maar dat was meestal slechts één dag per week, alleen in 't eerste schooljaar werd er twee dagen les gegeven, terwijl door drukke werkzaamheden op de boerenbedrijven er 's zomers geen les was. Ook de zoons van Jan en Janna Blaauwendraat hadden al op jonge leeftijd een betrekking als boerenknecht. De dochters werkten veelal ook buitenshuis op een boerenbedrijf waar ze 'kost en inwoning' hadden. Jan Blaauwendraat sr. huldigde het standpunt dat slechts één dochter tegelijk op De Pol mocht werken om moeder te helpen in het huishouden en bij het maken van kaas en boter. Dat betekende dat de dochters bij toerbeurt een periode thuis werkten. Jan jr. en Janna werkten na elkaar op boerderij

22

't Vliet waar hun opa en oma Van de Lagemaat woonden. Slechts eens in de twee weken kwamen de jongens en meiden een weekend thuis en eens per jaar werd salaris uitbetaald. Een dienstverband liep toen van 1 november tot 1 november het jaar daarop. Op die datum ontvingen verschillende zoons en dochters hun jaarsalaris dat ze bij thuiskomst afdroegen aan vader Blaauwendraat. Overigens was het geen bijzonderheid dat kinderen hun verdiende loon moesten afdragen aan hun ouders, dat gebeurde zowel bij burgers als bij buitenlui. Het jaarsalaris bedroeg ongeveer 1000 gulden. Jan Blaauwendraat liet zijn zoons nadenken over emigratie. Het was in de tijd dat veel jonge Nederlanders als dienstplichtig militair naar Nederlands-Indië moesten om daar deel te nemen aan de strijd. Het leek Jan beter dat zijn jongens zouden emigreren naar Canada in plaats van als soldaat te moeten dienen in Indië. Naast de beperkte ontplooiingsmogelijkheden, was dit een tweede reden om Nederland te verlaten. Vijf van de zes zoons hadden uiteindelijk wel oren naar het opbouwen van een toekomst in Canada. Jan jr. heeft eerst enige tijd in Frankrijk gewerkt bij zijn neef Herman van Ginkel, maar door gezondheidsproblemen is hij daar niet lang gebleven. In 1948 vertrokken de broers Johan, Frank, Jan en Gerard Blaauwendraat tegelijkertijd als landverhuizers naar Canada. Op de foto hieronder staan ze in genoemde volgorde, kort voor hun vertrek naar Canada.

Ze varieerden in leeftijd van 19 tot 22 jaar en waren dus nog erg jong. Van te voren was door emigratiedienst Van de Woerd uit Barneveld voor allen een bestemming gezocht en gevonden. Toen de broers vertrokken, kregen ze

van hun ouders ieder een kist met kleding mee. In Canada kwamen ze vrij ver van elkaar te wonen en te werken, zodat ze onderling zeker niet dagelijks contact hadden. De jongens gingen eerst als boerenknecht aan het werk. De communicatiemiddelen waren in die tijd zeer beperkt, zodat

het contact met broer Gerard op zeker moment verloren ging. Op aandrang van hun moeder gingen de andere broers op zoek naar Gerard, die ze uiteindelijk vonden. Voor de ouders Jan en Janna was het natuurlijk erg zwaar dat ze in één keer afscheid moesten nemen van vier kinderen, terwijl zoon Evert, die toen zijn broers emigreerden pas 16 jaar was, bovendien in 1950 ook naar Canada verhuisde.

In Canada werden Frank en Jan boer op hun eigen bedrijf, terwijl de andere broers werkten in sectoren die met de landbouw te maken hadden: Evert in een kalverslakterij, Johan in een zuivelfabriek en Gerard werkte bij een houthandel.

*Evert Blaauwendraat met links zus Truus en rechts zus Trijntje.
Zittend moeder Janna en zus Marie, 1950.*

Het leven op De Pol ging verder, moeder Janna was dagelijks druk in de huishouding en ze maakte kaas die voor een deel werd verkocht, maar natuurlijk ook net als boter voor het eigen gezin bestemd was. Jan leidde ook een druk bestaan, zoals dat trouwens voor alle boeren gold. De meeste werkzaamheden moesten handmatig worden gedaan, want er was nog nauwelijks sprake van mechanisatie in de landbouw. De boerderij werd bevolkt door meerdere diersoorten: koeien, kippen, varkens, schapen en paarden. De 'nieuwe' Pol had net als de oude boerderij een bongerd met appels-, peren- en pruimenbomen. De vruchten waren voor eigen gebruik en werden ook wel gedroogd of tot moes verwerkt. Op woensdag werden de eieren verhandeld op de markt in Scherpenzeel. De zomers waren extra druk, omdat dan het land bewerkt werd en er gehooïd moest worden. Er waren ook zorgen vanwege de ziekte van het oudste kind Marie. Zij leed aan TBC en heeft geruime tijd in een TBC-huisje, dat naast de boerderij stond, moeten verblijven.

Marie in het TBC-huisje met partner, daarvoor Jan en Janna Blaauwendraat, 1948.

De dochters Janna, Truus, Geertje en Wijntje zijn na hun trouwen in Scherpenzeel gebleven. Willie vertrok naar Veenendaal en Trijntje verhuisde naar Friesland.

De Pol van 1965 - heden

De jongste telg van Janna en Jan werd in 1943 middenin de oorlog geboren op de nieuwe Pol. Wijntje Blaauwendraat bezocht net als haar oudere broers en zusters De Holevoetschool. Daarna ging ze naar de huishoudschool in Woudenberg om vervolgens op 17-jarige leeftijd te gaan werken. In 1961 ging broer Arend op reis naar Canada om zich te oriënteren op eventuele emigratie, maar hij besloot uiteindelijk om in Nederland te blijven. Als Wijntjes ouders in 1963 veertig jaar zijn getrouwd, gaan ze drie maanden naar Canada op bezoek bij hun zoons en hun gezinsleden. In tussentijd verzorgden Arend en zijn zus Geertje, die beiden nog thuis woonden, het vee op de boerderij. Niet lang daarna leerde Wijntje Henk van Duinkerken (1941) uit Hoewelaken kennen. Henk was boerenzoon en werkte als loonwerker, zodat hij voldoende kennis van het boerenbedrijf had opgedaan.

Jan Blaauwendraat met kleindochter, 1957.

Na een korte verkeringsperiode trouwden Wijntje en Henk in juni 1965. Ze gingen inwonen en werken bij Jan en Janna Blaauwendraat op De Pol. Jan Blaauwendraat vond het tijd geworden om het wat rustiger aan te gaan doen, hij was inmiddels 65 jaar. Toenmalig minister van Volkshuisvesting Pieter Bogaers maakte het mogelijk toestemming te verkrijgen voor het bouwen van een woning op eigen grond door een in 1964 ingestelde regeling. Wanneer de bouwkosten onder de 14.000 gulden bleven, werd vrij gemakkelijk een vergunning verleend. In Scherpenzeel en omgeving zijn in die periode verschillende zogenaamde Bogaers-woningen gebouwd door aannemersbedrijf Osnabrugge, waaronder de bungalow van familie Blaauwendraat. Bogaers pakte de enorme woningnood aan en voerde de bouwproductie op tot 100.000 woningen per jaar. Jan en Janna verlieten in november 1965 De Pol om zich in het nieuwe huis op Brinkkanterweg 33 te vestigen. Voordat Wijntje en Henk het bedrijf en woonhuis in 1968 overnamen, huurden ze het van Wijntjes ouders. Arend Blaauwendraat was enkele jaren daarvoor getrouwd met Gerda van Eem uit Renswoude en had zich als boer gevestigd op de boerderij van zijn schoonouders, terwijl ook Geertje in tussentijd was getrouwd met Evert van Ginkel en op Ruwinkel was gaan wonen. In de loop der jaren werd er één en ander aan boerderij De Pol veranderd. Zo verdwenen in 1969 de karakteristieke kleine raampjes die plaats moesten maken voor grote vensterramen zoals dat alom in veel woningen gebeurde in die tijd.

De Pol, 1971.

Veel later, in 2002, zijn deze weer vervangen en in oorspronkelijke staat teruggebracht. Het achterhuis was bij de bouw in 1942 in twee gedeeltes verdeeld die werden gescheiden door een doorrit. Deze doorrit maakte het mogelijk het achterhuis (de deel) te doorkruisen met een voertuig, want aan beide kanten was de deel voorzien van grote wagendeuren. Om voldoende doorrijhoogte te verkrijgen was het dak boven de deuren van één van de gevels als het ware iets opgetild. In 1971 werd deze situatie drastisch veranderd en werd de scheidingsmuur op de deel verwijderd, waardoor er één grote koeienstal ontstond. Voorheen waren in het ene gedeelte ongeveer 20 koeien gehuisvest en in het andere deel de varkens. Met het verdwijnen van de scheidingsmuur werd ook een eind gemaakt aan de doorrit en moesten de wagendeuren plaatsmaken voor dakkapellen. Op de deel werden twee hooidakkapellen aan de westkant geplaatst. De nieuwe stal bood plaats aan 28 koeien, de varkens werden in een andere stal ondergebracht. Op de deel was ook een toilet waarvan de verlichting zelden of nooit werkte, omdat gloeilampen kennelijk niet bestand zijn tegen de ammoniakdampen die in een koeienstal vrij komen. Wijntje en Henk besteedden samen veel tijd aan alle werkzaamheden op

de boerderij. Al voordat ze de boerderij hadden overgenomen werden de koeien met de melkmachine gemolken, de melk werd geleverd aan De Vooruitgang in Woudenberg. Wanneer er vee verkocht of gekocht moest worden, kwam een veekoopman. Henk en Wijntje fokten op De Pol jonggeboren vee op tot melkvee. Veel tegenslag in de vorm van ziektes onder het vee is hen bespaard gebleven, al kan Wijntje zich nog goed herinneren dat in 1966 de varkens werden getroffen door mond- en klauwzeer waardoor deze moesten worden geruimd.

*Henk van Duinkerken en
Wijntje van Duinkerken-Blaauwendraat, 1983.*

Een enorme tegenslag op een moment dat Henk en Wijntje nog maar net op De Pol waren begonnen. Veevoer werd gekocht van Kolfschoten, terwijl voor het bewerken van het land loonwerker Geert van Donselaar werd ingehuurd. In het verleden werden knollen op het land verbouwd als veevoer, maar later kwam hier maïs voor in de plaats. Paard en wagen waren al in de tijd dat Jan Blaauwendraat het bedrijf bestierde vervangen door een tractor. De oude varkensstal werd in 1977 vervangen door een nieuwe. In 1983 werd de boerderij uitgebreid met een stierenstal waar zo'n 25 stieren als slachtvee werden gemest. Moeder Janna Blaauwendraat is in 1976 overleden en haar man Jan onderging hetzelfde lot in 1981. Een aantal jaren later kreeg Henk van Duinkerken longfibrose waaraan hij uiteindelijk in 1996 op 54-jarige leeftijd is gestorven. Wijntje besloot ondanks alles het bedrijf alleen voort te zetten. Dat heeft ze nog bijna acht jaar gedaan. Het melkvee werd verkocht en ze ging verder met meststieren en varkens. Omdat ze geen opvolger had, verkoopt Wijntje als ze zestig is De Pol in 2003 aan familie Van Ginkel, maar ze blijft er daarna nog twee jaar wonen om vervolgens te verhuizen naar de Burgemeester Röell-laan.

In 2004 werd op De Pol een reünie van familie Blaauwendraat georganiseerd ter afscheid van de boerderij. Een groot deel van de familie was aanwezig. Meer dan twintig familieleden uit Canada waren overgekomen. Wijntje is maar een paar jaar op de Burgemeester Röell-laan gebleven, want in 2008 kwam de bungalow die haar ouders hadden laten bouwen en die daarna inmiddels enkele malen was verbouwd en uitgebouwd te koop. Ze hoefde niet lang na te denken voordat ze besloot de woning te kopen en terug te keren naar de Brinkkanterweg waar ze de buurvrouw wordt van de huidige bewoners van De Pol. Haar broers Jan, Gerard en Arend Blaauwendraat zijn overleden.

Familie Van Ginkel

Meerdere generaties Van Ginkel hebben op Ruwinkel geboerd, maar omdat daar geen uitbreidingsmogelijkheden waren, besloten Gert van Ginkel (1955) en zijn echtgenote Rita op zoek te gaan naar een andere boerderij. Zoon Wilco (1982) wilde tenslotte op termijn het bedrijf van zijn ouders voortzetten en op Ruwinkel was een gezond boerenbedrijf in de toekomst niet gegarandeerd. In de wijde omtrek werd gekeken naar bedrijven die ter overname in aanmerking kwamen, maar de voorkeur ging uit naar een bedrijf in de regio, omdat zowel Gert en Rita als hun

28

kinderen veel waarde hechtten aan het in stand houden van sociale contacten in Scherpenzeel en omgeving. Toen Wijntje van Duinkerken aangaf dat zij haar bedrijf wilde verkopen, toonden Gert en Rita belangstelling en duurde het niet lang, of zij besloten De Pol te kopen. De boerderij op Ruwinkel werd enkele jaren later, in 2006, verkocht aan Abrona, een christelijke organisatie voor dienstverlening aan mensen met een verstandelijke beperking en aan mevrouw M.M. Daniëls. Al sinds jaren hadden Van Duinkerken en Van Ginkel een vriendschappelijke band. Beide agrariërs waren actief als melkveehouder en ook als stierenmester. Beurtelings leverden ze vee aan een Veenendaalse slager waardoor naast persoonlijke contacten er ook zakelijke banden waren. Na het overlijden van Henk van Duinkerken is de vriendschapsband met zijn echtgenote Wijntje blijven bestaan en stond familie Van Ginkel haar terzijde.

De Pol kwam in 2003 in eigendom van Gert en Rita, maar ze bleven tot

Gert, Rita en Wilco van Ginkel.

november 2006 op Ruwinkel wonen. Nadat Wijntje in 2005 De Pol had verlaten, ging dochter Linda van Ginkel er al wonen. In de tussenliggende periode had Van Ginkel al vee van Wijntje van Duinkerken overgenomen en had hij op de Brinkkanterweg ook ander vee gestald dat natuurlijk toezicht vereiste. Sinds 2004 werd ook het bijbehorende land door de nieuwe eigenaar in gebruik genomen en bewerkt. Zoon Wilco is in 2005 tijdelijk in een caravan gaan wonen, die op het erf van De Pol werd geplaatst. Geleidelijk werden alle spullen van Ruwinkel naar De Pol verhuisd. Al kort na de overname werden plannen gesmeed om van De Pol een modern agrarisch bedrijf te maken.

De plannen namen steeds vastere vormen aan: er werd vergunning aangevraagd voor het bouwen van een ultramoderne koeienstal die voorzien moest worden van twee melkrobots, een kalverdrinkautomaat en een mestrobot die zorgt voor het opruimen van de koeienmest. Dat een en ander niet zonder slag of stoot werd gerealiseerd moge duidelijk zijn, maar uiteindelijk werd de stal gebouwd en op 24 oktober 2006 werden de koeien voor het eerst gemolken met de melkrobot. Doordat de robot volledig automatisch is, krijgt de boer ook de mogelijkheid sociale contacten beter te onderhouden, omdat hij niet voor dag en dauw en bij nacht en ontij klaar hoeft te staan om te melken en het vee te verzorgen. De stal biedt plaats aan 110 koeien en 100 stuks jongvee, terwijl boven de stal een skybox is gemaakt die bezoekers uit binnen- en buitenland de gelegenheid biedt kennis te nemen van het bedrijf door middel van voor hen verzorgde presentaties. Zo draagt Van Ginkel bij aan het leggen van een verbinding tussen burgers en het boerenleven en vervult het bedrijf daarmee een belangrijke maatschappelijke functie. Aanvankelijk huisden er ook nog 350 vleesvarkens in andere stallen van De Pol, maar door veranderde wetgeving zag Van Ginkel zich genoodzaakt met de varkenshouderij te stoppen. Nu worden naast de melkveehouderij ongeveer 70 jonge Holstein stieren gefokt die op ongeveer eenjarige leeftijd worden verkocht aan veehouders in den lande, maar soms worden geëxporteerd. Het bedrijf is met slechts enkele andere ondernemers specialist op dit gebied.

Nadat Wijntje van Duinkerken de boerderij had verlaten, werde De Pol inpandig grondig verbouwd, waardoor het vee niet langer werd gehuisvest in het achterhuis. De deel is sinds de verbouwing voornamelijk in gebruik als kantoor- en opslagruimte van de V.O.F. Van Ginkel waarvan Gert, Rita en Wilco van Ginkel de leden zijn. In het woongedeelte ondergingen o.a. de kamer en de keuken een metamorfose, waarbij historische elementen zoals de schouw werden behouden. Aan de buitenzijde van De Pol werden geen veranderingen aangebracht. Wel werd in 2007 een paardenstal gebouwd en een werktuigenloods. De grootte van De Pol op dit moment kan het best worden uitgedrukt in een aantal getallen: 110 melkkoeien, 70 fokstieren en ongeveer 80 stuks jongvee. Daarnaast heeft het bedrijf 55 ha agrarische grond in gebruik waarvan 22 ha eigendom is. Ongeveer 10 ha wordt gebruikt voor de verbouw van maïs dat als veevoer wordt gebruikt. Het grasland wordt niet door de koeien begraasd, want zij blijven het hele

jaar door binnen. Het gras dat het land oplevert wordt grotendeels ingekuuld, maar sommige percelen worden als hooiland gebruikt. In het voorjaar van 2012 is begonnen met de bouw van een stal die bestemd is voor het jongvee. Gert, Rita en Wilco worden nog dagelijks geholpen door vader en opa Wuf van Ginkel die ook van Ruwinkel naar een woning op de Brinkkanterweg is verhuisd en samen met zijn vrouw op steenworp afstand van De Pol woont.

Henk van Woudenberg, Wim van den Berg.

Literatuur:

¹ S.W.A. Drossaers, Het archief van de Nassause Domeinraad, dl 2; Archief raad en rekenkamer Breda tot 1581. Stukken met betrekking tot rechten en goederen Anna van Buren, regestnummer 551, 's-Gravenhage, 1955.

² Morgengeld Woudenberg 1446-1511, blz. 4, nr. A-11.

³ Morgengeld Woudenberg 1446-1511, blz. 44, nr. B-50.

⁴ RAU, tijnslijst Domeinen.

⁵ Oudschildgeld Woudenberg, nr. 6.

⁶ De genealogie van de familie Van de Pol staat bij de genealogieën van Oud Scherpenzeel.

⁷ Huis Amerongen 1179, f. 32; 31-09-1632. Bel. Holevoet nr. 43.

⁸ Huis Amerongen 1180, f. 14vo-15; 15-01-1650 en Huis Amerongen 1180, f. 15vo-16; 26-01-1650. Bel. Holevoet nr. 39.

⁹ Recht. Arch. Scherpenzeel 1, fol. 117vo; 14-04-1651.

¹⁰ Huis Amerongen 1182, f. 27; 11-11-1681.

¹¹ Huis Amerongen, f. 30vo, 1793. Bel. Holevoet nr. 38. Beverweerd 67, f. 199, 1793. Bel. Holevoet nr. 38.

¹² Not. Scherpenzeel 4130, nr. 33 en 34; 05-08-1847.

¹³ De genealogie van de familie Steenbeek staat bij de genealogieën van Oud Scherpenzeel.

¹⁴ De genealogie van de familie Blaauwendraat staat bij de genealogieën van Oud Scherpenzeel.

¹⁵ Diverse kaarten verkregen met medewerking van de heer Kees van Lambalgen, landschapscoördinator in Woudenberg

¹⁶ Gm kwadraat Erfgoedblad van Utrecht, lente 2006.

¹⁷ KBO-services, Drs. M.A.Prins, Gemeentelijke monumenten Scherpenzeel, Inventarisatie en Cultuurhistorische Waarde, april-mei 2003

De Pol, 2010.

OPEN HUIS STOND IN HET TEKEN VAN DE KLOMP

Ruim vijftig belangstellenden hebben zaterdagmiddag 10 maart jl. de weg gevonden naar het Koetshuis. Daar was door de bestuursleden Wim Schimmel, Henk Beulenkamp en Piet Valkenburg een kleine expositie ingericht met als thema: *Klompensmakers in Scherpenzeel*. Naast het materiaal en diverse gereedschappen, merendeels beschikbaar gesteld door de plaatselijke klompensmaker Job Boom, waren er ook verschillende foto's tentoongesteld over dit aloude ambacht.

De historische videofilm met Job Boom in actie als klompenmaker en voorzien

van commentaar in onvervalst Scherpenzeels van zijn vader Jan Adam Boom († 1992) trok veel bekijks.

(Wilt u de geschiedenis van het klompen maken in Scherpenzeel op uw gemak nog eens nalezen, dan kan dat op onze website oudscherpenzeel.nl onder *Digitaal archief > Winkels > Klompen in Scherpenzeel.*)

En zoals bijna altijd tijdens een Open Huis namen ook nu de bezoekers ruim de tijd om de diverse fotoboeken door te bladeren, oude voorwerpen te bekijken en in het genealogisch archief naar het voorgeslacht te zoeken.

Onder het genot van een beker koffie kwamen ook weer heel wat verhalen los over vroeger. Het was opnieuw een gezellige middag.

Het volgende Open Huis zal zijn op zaterdag 15 september.

Henk Schuurman

OUD-SCHERPENZEEL OP BEZOEK BIJ METHORST MILIEU

De Vereniging Oud Scherpenzeel heeft o.a. als doel om de Scherpenzeelse gemeenschap belangstelling te laten krijgen voor de historie van hun dorp. Dat wordt mede bereikt door bedrijven die al lange tijd in Scherpenzeel gevestigd zijn te bezoeken. Een bijkomend voordeel is dat deze bedrijven dan extra aandacht besteden aan hun eigen historie en dit in beeld en tekst vastleggen. Daarmee is een ander doel van de vereniging bereikt: het aanleggen van een historisch archief van de geschiedenis van Scherpenzeel.

Op woensdagavond 9 mei was een delegatie van de Vereniging Oud-Scherpenzeel te gast bij Methorst Milieu, Hopeseweg 3 in Scherpenzeel.

De ontvangst bij Methorst was hartelijk. De directieleden GéJan en Edgar hadden de koffie klaar met daarbij heerlijk gebak met het Methorst logo. Voor alle gasten een bijzondere verrassing! De stemming zat er bij de ongeveer veertig belangstellenden dus al direct goed in.

Bestuurslid Jan Roelofsen, die dit bedrijfsbezoek namens Oud-Scherpenzeel had georganiseerd, heette iedereen hartelijk welkom en introduceerde de gebroeders GéJan en Edgar Methorst.

GéJan doet de aftrap door het een en ander te vertellen over ontstaan en geschiedenis van het bedrijf. Hij heeft enkele oude foto's kunnen vinden waarop iets van de historie is te achterhalen.

Jan Roelofszen (r) heet de belangstellenden hartelijk welkom. Edgar (geheel links) en GéJan Methorst zullen daarna het gezelschap het een en ander vertellen.

In 1939 is het bedrijf opgericht. Enkele broers uit het grote gezin Methorst, waaronder opa Jan, begonnen als loonwerker voor de omliggende boeren. Op enkele foto's is een dorsmachine te zien. Of deze in hun bezit was of gehuurd werd, samen met een aantal boeren, is niet te achterhalen.

Andere foto's, naar inschatting uit midden jaren '50, tonen graafmachines en ander grondverzet materieel. Dus toen werd al grondwerk en waarschijnlijk ook sloopwerk verricht.

'Opa' Jan met Gijs en Gert bij de tractor. (De L op de kentekenplaat geeft aan dat de tractor in de provincie Utrecht stond geregistreerd. Tot 1951 had elke provincie namelijk 1 of 2 vaste letters, gevolgd door maximaal 5 cijfers).

Het bedrijf werd voortgezet door de twee zonen van Jan (Gert en Gijs) die het verder ontwikkelden.

Zij bouwden de grote schuur, die op bijgaande foto te zien is.

In begin jaren '90 is Gijs alleen verdergegaan en heeft de naam Gebr. Methorst veranderd in Methorst Milieu. Dit is een naam die in deze tijd van grote aandacht voor een schoon milieu sterk aanspreekt en de activiteiten van het bedrijf het best weergeeft. Op dit moment wordt het bedrijf geleid door de derde generatie: drie zonen van Gijs t.w. GéJan, Eniel en Edgar.

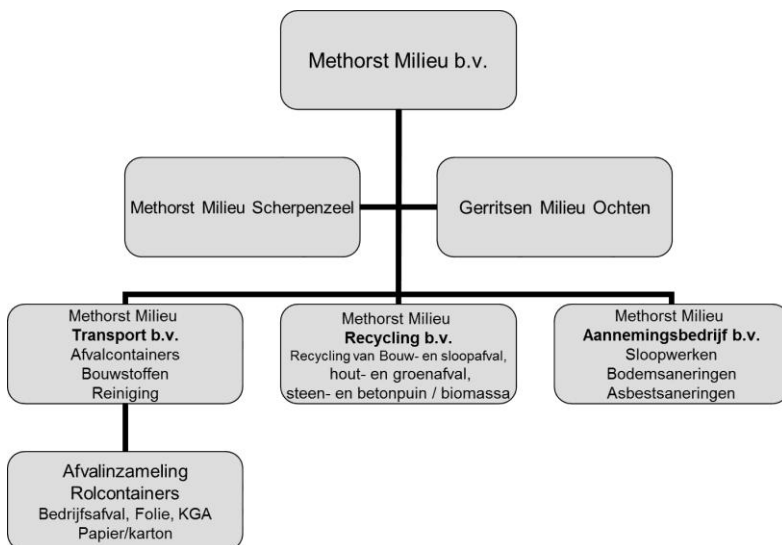
Vanuit de groep aanwezigen wordt met volle aandacht gereageerd op de plaatjes. Enkele Oud-Scherpenzelers geven waardevolle aanvullende informatie bij de foto's.

Dat er veel is veranderd in Scherpenzeel blijkt wel uit een foto die vanaf een schuur van de fa. Methorst is genomen richting De Maatjes. Hierop zijn weilanden en een mooie bomenrij te zien. Er stond nog geen enkel huis!

Na deze blik in het verleden neemt Edgar de aanwezigen mee naar het heden en de toekomst. Hij begint op indrukwekkende wijze met iets over de toekomst door een ontwerptekening op het scherm te toveren van een enorme hal, die aansluitend aan de huidige bebouwing achter op het terrein komt te staan. Het beleid van Methorst Milieu is er namelijk op gericht om geluids- en stofoverlast voor het milieu te voorkomen. Om daaraan te kunnen voldoen, willen zij de huidige sorteerwerkzaamheden in een afgesloten ruimte laten plaatsvinden. Dit jaar al zal gestart worden met de bouw van deze schitterende bedrijfsruimte.

Dan terug naar de huidige situatie. Edgar schetst aan de hand van een organisatieschema hoe Methorst Milieu in elkaar steekt.

Methorst Milieu heeft drie hoofdactiviteiten:

A. Methorst Milieu Recycling

De laatste jaren is werken aan een schoner milieu steeds belangrijker geworden. Methorst Milieu heeft zich gespecialiseerd in het inzamelen van bedrijfsafval en het recyclen hiervan. Verder ook nog in sloopwerken, saneringen en het leveren van afvalcontainers en bouwstoffen. Dat alles met een duidelijk doel: het verwerken van afval en dat omzetten naar energie en grondstoffen voor toekomstige producten. Dit gebeurt op twee productielocaties. In Scherpenzeel wordt voornamelijk hout-, groen- en betonafval gerecycled. In Ochten bij Gerritsen Milieu (foto) voornamelijk

bouw- en sloopafval. Gerritsen is ca. 10 jaar geleden door Methorst Milieu overgenomen. Vanwege de grote bekendheid die dit bedrijf geniet in haar wijde omgeving is deze naam behouden.

De afvalstromen worden middels eigen innovatieve productielijnen verwerkt. Dit zijn ook de belangrijke afvalstromen waar Methorst Milieu als afvalinzamelaar en als sloop- en saneringsbedrijf heel veel mee te maken heeft en hier dus goed een duurzame oplossing voor kan bieden.

B. Methorst Milieu Transport bv, de afvalinzamelaar die containerservice & bouwstoffen aan bedrijf en particulier levert. Een groeiend bedrijf dat met uitdagende tarieven voor elke branche een interessante oplossing biedt op afvalgebied.

Afvalcontainers zijn beschikbaar van 120 liter tot 45 m3 voor afvalstromen zoals bedrijfsafval, papier/karton, grond, puin, hout, groen, dakafval, bouw- en sloopafval. Ook voor bijvoorbeeld folie & KGA (klein gevaarlijk afval) zijn er interessante inzamel-methodes.

C. Methorst Milieu Aannemingsbedrijf bv is volledig gecertificeerd voor duurzaam sloopwerk, asbestsaneringen en bodemsaneringen. Slopen en saneren is eigenlijk omgekeerd bouwen, dus een vak apart. Met ruime ervaring worden de klussen opgeleverd volgens de laatste normen aan een tevreden opdrachtgever. Ook grond- en straatwerk behoort van oudsher tot de activiteiten. Van A tot Z kan Methorst Milieu de klant ontzorgen!

Bij alle bedrijven speelt het milieu een belangrijke rol, vandaar Methorst Milieu Scherpenzeel & Gerritsen Milieu Ochten.

Nadat de vragen, die tijdens het boeiende betoog van Edgar waren opgekomen, zijn beantwoord, begeeft de groep zich naar buiten.

Tijdens de rondgang over het terrein wordt duidelijk, dat er veel komt kijken om het afval dat onze maatschappij uitstoot op een verantwoorde en veilige manier om te zetten in grondstoffen voor nieuwe producten.

Het begint al te schemeren als het laatste gedeelte, de opslag van afvalcontainers, is bekeken.

In de gezellige kantine wordt, onder het genot van een drankje, nog geruime tijd nagepraat over de opgedane indrukken.

Tussendoor worden de broers GéJan en Edgar door Jan Roelofsen hartelijk bedankt voor de gastvrijheid en de plezierige uitleg over hun bedrijf, waar ze terecht trots op zijn.

De aanwezige Oud-Scherpenzelaars beleefden een leerzame en buitengewoon boeiende avond, die aanzet geeft tot extra aandacht en respect voor het milieu!

✂-----✂-----✂-----✂-----✂

Ondergetekende, Dhr./ Mevr.: _____

Straat en huisnummer: _____

Postcode + woonplaats: _____

E-mailadres: _____

geeft zich op als lid van de Vereniging "Oud-Scherpenzeel" tegen een contributie van € 15,00 per jaar.

Handtekening: _____

Colofon

- Voorzitter : W. Schimmel
Holevoetplein 280, 3925 CA Tel. 033.2772657
- Vicevoorzitter : Mevr. M.G. de Wijs-Koning
Industrielaan 36 3925 BE werkgroep documentatie
- Secretaris en : Mevr. J.E. Schuur
2^e Penningmeester Roeterskamp 2e 3925 WC Tel. 033.2588677
- Penningmeester : H.J. Beulenkamp
Kostverloren 3, 3925 TW
- Archivaris : P. Valkenburg Tel. 0318.540124
- Ledenadministr. : J. Roelofsen
Broekerlaan 23 3925 ET Tel. 033.2772539
- Leden : W. van den Berg
Stationsweg 357a, 3925 CB Tel. 033.2772183
- : J. Smit
H. van Konijnenburglaan 4 3925 XB Tel. 033.2774995
- : M. Wassen
Kamillelaan 5, 3925 RG Tel. 033.2773320
- Postgironr. : 4073464 t.n.v. "Oud - Scherpenzeel" te Scherpenzeel.
- Homepage : www.oudscherpenzeel.nl
- Webmaster : M.A. Wigtman
Tel. 033.2772973
- Contributie : De contributie bedraagt € 15,00 per jaar.
- Archief : Documentatiecentrum, Burg. Royaardslaan 5,
(in het Koetshuis). Geopend september t/m mei, elke
dinsdagavond van 19.00 uur - 21.00 uur. Bovendien
op dinsdagochtend en -middag na afspraak met
P. Valkenburg of mevr. M.G. de Wijs-Koning.
- Redactie : H.P. Schuurman
Vermeerlaan 39, 3925 XC Tel. 033.2773553
- Drukwerk : drukkerij Bakker,
Holevoetplein 295a 3925 CA Tel.033.4333763